

ΙΟΥΣΤΟΥΡΙΣΜΟ

Δεκέμβριος 2015

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Πτυχές του Τουριστικού Δικαίου	2
1. Η θεωρία της «ετερογένειας του δικαίου»	2
2. Μήπως δεν υπάρχει «Iusturismo»;	3
3. Επέκταση του Τουριστικού Δικαίου ως προς τις διαστάσεις του Τουρισμού	5
4. Σχέση Τουριστικού Δικαίου και Λογοτεχνίας	6
5. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού	7
6. Ο Παγκόσμιος Κώδικας Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό	8
7. Ο αειφόρος τουρισμός στο διεθνές θεσμικό πλαίσιο	12
8. Ο ΟΟΣΑ	13
9. Η Ευρωπαϊκή Ένωση	14
10. Τουριστικά καταλύματα	16
11. Ταξινόμηση των κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατά το Ν. 4276/2014	17
12. Τουριστικά καταλύματα εντός παραδοσιακών κτισμάτων	18
13. Ταξινόμηση των μη κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατά το Ν. 4276/2014	21
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ I: IUSTURISMO?	22
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ II. IUSTURISMO MULTIPLE CHOICE TEST	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Πτυχές του Τουριστικού Δικαίου

1. Η θεωρία της «ετερογένειας του δικαίου»

Το Τουριστικό Δίκαιο είναι ένας ειδικός κλάδος του Δικαίου, ο οποίος ρυθμίζει το φαινόμενο του τουρισμού. Ο τουρισμός αποτελεί μία κοινωνική δραστηριότητα που προϋποθέτει τη μετακίνηση ενός ή και περισσότερων προσώπων για αναψυχή. Θεωρείται ετερογενές φαινόμενο διότι τα συστατικά στοιχεία της έννοιάς του δεν έχουν μία αποκλειστικότητα αλλά οι συνιστώσες του μπορούν να αφορούν διαφορετικού τύπου μετακινήσεις, δηλαδή κατά περίπτωση τουριστικές ή μη. Για παράδειγμα, η εστίαση δεν είναι αποκλειστικό γνώρισμα της τουριστικής δραστηριότητας διότι και ένας επιχειρηματίας που μετακινείται εκτός έδρας βρίσκεται στην ανάγκη να κάνει χρήση των υπηρεσιών ενός εστιατορίου.

Παρομοίως, γίνεται στην επιστήμη της ανθρωπολογίας του δικαίου λόγος για ετερογένεια των κανόνων του δικαίου. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, ιδίως τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο ενός κλάδου του δικαίου το κράτος χάνει το προνόμιο της αποκλειστικής παραγωγής κανόνων (νομοθετήσεως) καθώς η κοινότητα των ενδιαφερομένων «νομοθετεί» για τα θέματα που την αφορούν. Αυτό σημαίνει ότι οι εμπλεκόμενες κοινωνικές ομάδες έχουν την τάση να θεσπίζουν (ανεπίσημους) κανόνες δικαίου για τα θέματα που τις αφορούν, αντιστεκόμενες στην εξωτερική για αυτές επέμβαση της Πολιτείας, η οποία είναι και η αρμόδια να δρα παράγοντας το επίσημο δίκαιο. Οι αναδυόμενες νομικές πειθαρχίες, όπως το Δίκαιο Περιβάλλοντος, το Δίκαιο του Καταναλωτή κ.ο.κ., αποτελούν ισάριθμες ζώνες αντίστασης που αντιστοιχούν σε κοινωνικές ομάδες απρόθυμες στις τροποποιήσεις που επιβάλλονται από εξωτερικούς παράγοντες¹.

¹ Α. Μανιάτης, *Πτυχές της γαλλικής τουριστικής νομοθεσίας και λογοτεχνίας*, Νόμος + Φύση Απρίλιος 2015.

2. Μήπως δεν υπάρχει «Iusturismo»;

Πολλές χώρες, ιδίως της Δύσης, έχουν μία ιδιαίτερη παράδοση στα ταξίδια και στον τουρισμό. Ακολούθησαν το μεταπολεμικό κύμα του μαζικού τουρισμού, προάγγελος του οποίου υπήρξε στη γαλλική έννομη τάξη η νομοθεσία της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου, το 1936². Κατ' αρχάς, αρμόζει να γίνει μία διευκρίνιση, στα γαλλικά ο εν χρήσει όρος για τον κλάδο αυτό είναι «Δίκαιο του Τουρισμού» (Droit du Tourisme) ενώ στα ελληνικά έχει επικρατήσει ο ευσύνοπτος όρος «Τουριστικό Δίκαιο». Μπορεί οι δύο εκδοχές να είναι ισοδύναμες, πλην όμως η ελληνική εκδοχή ίσως μπορεί να θεωρηθεί ότι υποδηλώνει μία μεγαλύτερη εξοικείωση με το φαινόμενο καθώς χρησιμοποιείται μόνο δύο λέξεις, με την πρόταξη ενός επιθέτου, το οποίο μάλιστα έχει μία αμφισημία καθώς μπορεί να δηλώνει είτε το φαινόμενο του τουρισμού γενικά (οπότε θα μπορούσε να γίνεται λόγος για «Δίκαιο του Τουρισμού») είτε τους τουρίστες ειδικότερα («Δίκαιο των Τουριστών», ή «Δίκαιο του Τουρίστα»). Ο γαλλικός όρος δίνει λοιπόν το έναυσμα για την ανάπτυξη μίας προβληματικής όσον αφορά το κρίσιμο περιεχόμενο του Δικαίου του Τουρισμού, σε σχέση με τα επιμέρους δικαιώματα που διαθέτουν οι τουρίστες κ.ο.κ.

Σε κάθε περίπτωση, η ακαδημαϊκή θεωρία έχει επιμείνει στην ύπαρξη ενός Τουριστικού Δικαίου, ανεξαρτήτως από αυτήν την ορολογική επισήμανση. Ωστόσο, έχει τα τελευταία χρόνια διατυπωθεί η προβληματική για το αν υπάρχει πράγματι αυτό που αποκαλείται «Τουριστικό Δίκαιο», με την αυστηρή έννοια του όρου³. Η θεωρία αυτή ξεκινάει από την επισήμανση του πολυδιάστατου χαρακτήρα του τουρισμού, ο οποίος δεν εξαντλείται σε σχέσεις μεταξύ των τουριστών και των παρόχων υπηρεσιών. Ο τουρισμός έχει διαστάσεις κοινωνικές, πολιτιστικές, οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές και νομικές. Από μία ολιστική σκοπιά ιδωμένος, ο τουρισμός θεωρείται ως ένα πολύπλοκο σύστημα με ποικίλα στοιχεία. Ειδικότερα, για αυτό το λόγο θα έπρεπε να χρησιμοποιείται ο εξής προτεινόμενος ορισμός για το Τουριστικό

² Βλ. Α. Μανιάτης, *Πτυχές της γαλλικής τουριστικής νομοθεσίας και λογοτεχνίας*, Νόμος + Φύση Απρίλιος 2015.

³ J. C. Monterrubio, y R. Colin, *La inexistencia del derecho turístico: Un análisis conceptual. Estud. perspect. tur.* [online]. 2009, vol.18, n.6 [citado 2015-07-20], pp. 727-740. Disponible en: <http://www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1851-17322009000600006&lng=es&nrm=iso>. ISSN 1851-1732.

Δίκαιο: «Σύνολο από νομικούς κανόνες που ρυθμίζουν τις διαδικασίες, δραστηριότητες και συνέπειες που αναδύονται από τις σχέσεις και διαδράσεις ανάμεσα στους τουρίστες, παρόχους υπηρεσιών, κυβερνήσεις και τοπικές κοινότητες, και από περίγυρους που εμπλέκονται στην προσέλκυση και υποδοχή επισκεπτών».

Η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι ο ορισμός και η ύπαρξη ενός Τουριστικού Δικαίου θα απαιτούσε, από τη μια πλευρά, την αποκλειστικότητα των κανόνων του και, από την άλλη, την εφαρμογή αυτών των κανόνων σε όλες τις διαστάσεις του τουρισμού. Με άλλα λόγια, το επίθετο «Τουριστικό» πρέπει να αντανakλά το σύνολο του ουσιαστικού «Τουρισμός» και όχι τη μερικότητα που έχει φανεί σε υπάρχοντες ορισμούς. Από μία εννοιολογική άποψη, η έλλειψη κανόνων αποκλειστικών για τον Τουρισμό (δεδομένου ότι οι κανόνες προέρχονται από διάφορους κλάδους του Δικαίου όπως το Εργατικό Δίκαιο, το Αστικό, το Εμπορικό...) και η νομική αδυναμία εφαρμογής κανόνων σε όλες τις διαστάσεις του Τουρισμού οδηγεί στην άρνηση ύπαρξης ενός Τουριστικού Δικαίου. Ειδικότερα, προτείνεται ότι το υποτιθέμενο «Τουριστικό Δίκαιο» δεν είναι τίποτα περισσότερο από μία εννοιολογική επινόηση, υιοθετημένη για να επιχειρηθεί η νομιμοποίηση του διπόλου «δίκαιο – τουρισμός» από ακαδημαϊκή οπτική, χωρίς αυτό να συνεπάγεται κατ' ανάγκη τη δικαιολόγηση αυτής της σύλληψης. Στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας, είναι σημαντικός ο στοχασμός όχι μόνο για την εννοιολογική δημιουργία του Τουριστικού Δικαίου ή «justurismo» (ή κατά εναλλακτική ορθογραφία «iusturismo») όπως αδικαιολόγητα έχει ονομαστεί, αλλά για όλες εκείνες τις δημιουργίες, κατόπιν της αγνόησης του Τουρισμού ως μίας σύλληψης πολυδιάστατης, οι οποίες μπλοκάρουν την ανάπτυξη του ιδίου.

Λαμβάνοντας κριτικά υπόψη τη συγκεκριμένη θεωρία, εκτιμάται ότι η νομική επιστήμη θα πρέπει να συνδράμει το νομοθέτη και την κοινωνία στην προσπάθεια αποκρυστάλλωσης των κανόνων για τον Τουρισμό, χωρίς προκαταλήψεις και με σεβασμό και στις αποκλίνουσες απόψεις, όπως οι σχετικές με την υποστηριζόμενη ανυπαρξία ενός κατά ακριβολογία «Τουριστικού Δικαίου». Εκτιμάται ότι η θεωρία αυτή μπορεί να αποβεί χρήσιμη ιδιαίτερα στο ζήτημα της θέσπισης κανόνων για όλες τις διαστάσεις του Τουρισμού, συνεπώς και στα επιμέρους θέματα των ειδικών μορφών του τουριστικού φαινομένου.

3. Επέκταση του Τουριστικού Δικαίου ως προς τις διαστάσεις του Τουρισμού

Στην ελληνική έννομη τάξη έχουν συμβεί ραγδαίες νομοθετικές εξελίξεις σχετικές με τον τουρισμό, από το 2012 και μετά. Οι πιο περίοπτες είναι δύο, με πρώτη την αντικατάσταση, στην ουσία εκτενή τροποποίηση, του Ειδικού Πλαισίου για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη για τον Τουρισμό, του 2009, με εκείνο του 2013. Ωστόσο, με τη δικαστική απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας υπ' αριθμ. 3632/2015 με μεγάλη πλειοψηφία το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο ακύρωσε τη διοικητική πράξη, με την οποία εγκρίθηκε το δεύτερο στην ιστορία του ελληνικού κράτους χωροταξικό πλαίσιο (δεκαπενταετούς ισχύος) για τον τουρισμό, ως μη νόμιμη για έναν τυπικό λόγο⁴. Συνεπώς, η υπόθεση αυτή αναπέμπεται στη Διοίκηση προκειμένου εκείνη να τηρήσει τον τύπο της διοικητικής διαδικασίας συνιστάμενο στη νόμιμη έκδοση της υποχρεωτικής γνώμης του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Επομένως, λόγω της ακυρώσεως ισχύει το αρχικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, του 2009, πράγμα που εκθέτει το κύρος της Διοίκησης και κατ' επέκταση του Τουριστικού Δικαίου.

Η δεύτερη περίοπτη νομοθετική εξέλιξη συνίσταται στη θέσπιση του Ν. 4276/2014 «Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις». Το πρωτοποριακό αυτό νομοθέτημα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, με μία δόση υπερβολής, ως ο «Τουριστικός Κώδικας» υπ' αριθμόν 2. Συμπληρώνει τον άτυπο «Τουριστικό Κώδικα», δηλαδή τον αποκαλούμενο «τουριστικό νόμο», το Ν. 2160/1993, που θα μπορούσε να αποτελέσει τον πυλώνα για έναν ενδεχόμενο, όπως έχει προταθεί, «Κώδικα Δημοσίου Τουριστικού Δικαίου»⁵. Εκτιμάται ότι το ορθότερο θα ήταν να θεσπιστεί ένας ενιαίος «Τουριστικός Κώδικας», όχι μόνο δηλαδή για τις διατάξεις του Δημοσίου Δικαίου. Πρότυπο αποτελεί ο γαλλικός Τουριστικός Κώδικας, ο οποίος είναι όχι απλώς ο πρώτος αλλά και ο μοναδικός σε ολόκληρο τον κόσμο μέχρι σήμερα. Η ύπαρξη ενός Κώδικα του Τουριστικού Δικαίου σε μία εθνική έννομη τάξη, όπως η γαλλική, συνιστά παράδειγμα προς μίμηση στο πλαίσιο του συγκριτικού δικαίου διότι

⁴ ΣτΕ ΟΛ. 3632/2015 [Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο 2013 για τον Τουρισμό] Περίληψη, Νόμος + Φύση.

⁵ Δ. Μυλωνόπουλος, *Τουριστικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σ. 11.

δημιουργεί βεβαιότητα δικαίου και διευκολύνει την εφαρμογή των νομοθετικών διατάξεων και συνεπώς τις συναλλαγές.

4. Σχέση Τουριστικού Δικαίου και Λογοτεχνίας

Το Τουριστικό Δίκαιο είναι ένας νέος ειδικός κλάδος του δικαίου, ο οποίος βρίσκεται σε μία σχέση αλληλεπίδρασης με μη νομικά στοιχεία της κοινωνικής πραγματικότητας, όπως είναι και τα διάφορα έργα της λογοτεχνίας, ιδιαίτερα της ταξιδιωτικής. Για παράδειγμα, πολλοί Γάλλοι λογοτέχνες συνέβαλαν στη διαμόρφωση μίας ταξιδιωτικής ή και τουριστικής λογοτεχνίας, με σημείο εκκίνησης της γαλλικής ταξιδιωτικής λογοτεχνίας το έργο του Γάλλου François René de Chateaubriand (Σατωβριάνδου) «Οδοιπορικό από το Παρίσι στην Ιερουσαλήμ και από την Ιερουσαλήμ στο Παρίσι», το 1811⁶. Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας παρατηρείται μία έντονη τάση, κύρια των λογίων και των καλλιτεχνών, για περιήγηση της Ελλάδας. Μεταξύ αυτών ιδιαίτερα σημαντική θέση κατέχει ο Σατωβριάνδος, ο οποίος ταξίδεψε πολύ στην Ελλάδα, την εξύμνησε, κύρια με το προαναφερθέν έργο του και μπορεί να θεωρηθεί ότι σε αυτόν, σε ένα μεγάλο βαθμό, οφειλόταν το κίνημα του φιλελληνισμού που εκδηλώθηκε την περίοδο εκείνη στη Γαλλία⁷. Διατέλεσε και Υπουργός Εξωτερικών της πατρίδας του, σε μία φάση της Ελληνικής Επανάστασης (1823-1824).

Εξάλλου, στα γράμματα της Γαλλίας σημαντική θέση κατέχει το Βέλγιο ως τόπος προορισμού. Σε ηλικία 25 ετών ο Théophile Gautier επιλέγει να ταξιδέψει και να επισκεφθεί την Αμβέρσα με σκοπό να περιπλανηθεί σε νέους τόπους και να συναντήσει νέους «διαφορετικούς» ανθρώπους⁸. Για το πρώτο ταξίδι της ζωής του, αυτός ο λογοτέχνης επέλεξε να φύγει για το Βέλγιο μαζί με τον Gérard de Nerval. Γράφει ότι ο χρόνος κυλά πιο αργά στην πόλη χωρίς να σε κυριεύει το άγχος και η ένταση των μεγαλουπόλεων και το διάστημα των τριών εβδομάδων μοιάζει πολύ μεγαλύτερο στην

⁶ Α. Μανιάτης, *Πτυχές της γαλλικής τουριστικής νομοθεσίας και λογοτεχνίας*, Νόμος + Φύση Απρίλιος 2015.

⁷ Α. Ευθυμιάτου – Πουλάκου, *Επιτομή Τουριστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σ. 13.

⁸ Χ. Διονυσοπούλου, *Νομικό καθεστώς των οργανωμένων ταξιδιών με έμφαση στη γαλλική έννομη τάξη και λογοτεχνία*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Πάτρα Σεπτέμβριος 2015 (Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία), σ. 16.

ηρεμία και γαλήνη της πόλης⁹. Παρομοίως, ο Octave Mirbeau, στην ταξιδιωτική νουβέλα «Βρυξέλλες» παρουσιάζει με κινηματογραφικό τρόπο τη διαδρομή με το αυτοκίνητο και τις ομορφιές που συναντά στο δρόμο από και προς τις Βρυξέλλες¹⁰.

5. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ιδρύθηκε το 1975 και αποτελεί από το 2004 εξειδικευμένος διεθνή οργανισμό του ΟΗΕ Πρόκειται για τον κύριο οργανισμό που είναι αφιερωμένος στο αντικείμενο του τουρισμού¹¹. Περιλαμβάνει σήμερα 161 χώρες και εδάφη και περισσότερα από 409 μέλη συνδεδεμένα (κυρίως επιχειρήσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα και συλλόγους). Επιχειρεί να προαγάγει έναν τουρισμό υπεύθυνο, αειφόρο και προσιτό σε όλους, επαγρυπνώντας ιδιαίτερα για τα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών. Ο Οργανισμός έχει δεσμευθεί για να επιτευχθούν οι «Στόχοι της χιλιετίας για την ανάπτυξη» υιοθετημένοι από τα Ηνωμένα Έθνη το 2000. Αφορούν κυρίως την ελάττωση της ακραίας φτώχειας κατά το ήμισυ και πρέπει να επιτευχθούν το 2015. Επειδή η παρέλευση τουλάχιστον ενός εικοσιτετράωρου οδηγεί αναγκαστικά σε διανυκτέρευση, θεωρείται ως απαραίτητος χρόνος για το χαρακτηρισμό μίας μετακίνησης ως τουριστικής από τον Οργανισμό. Επισημαίνεται ότι η θεώρηση αυτή έγινε για καθαρά στατιστικούς λόγους. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί ότι στη σύγχρονη εποχή η διάρκεια της παραμονής στον τουριστικό προορισμό δεν επηρεάζει το χαρακτηρισμό της τουριστικής μετακίνησης, καθώς τα μέσα μεταφοράς (π.χ. αεροπλάνο, τρένα υψηλών ταχυτήτων) και η κατασκευή διωρύγων, γεφυρών, υποθαλάσσιων σηράγγων κλπ. (π.χ. σήραγγα Μάγλης, γέφυρα Oresud κλπ.) παρέχουν τη δυνατότητα στον τουρίστα να μετακινηθεί από τον τόπο του, να επισκεφθεί ένα τουριστικό προορισμό σε άλλη χώρα και να επιστρέψει στον τόπο του μέσα στο ίδιο εικοσιτετράωρο¹². Ιδιαίτερα προκειμένου για τις σιδηροδρομικές μεταφορές, η Γαλλία είναι το κατ' εξοχήν κράτος της Ευρώπης που δίνει έμφαση σε αυτόν τον τύπο μεταφορών ενώ η πρώτη γραμμή τραίνου υψηλής ταχύτητας (TGV, Train à Grande

⁹ Th. Gautier, *Anvers*, Heureux qui comme..., Magellan & Cie, σ. 13.

¹⁰ O. Mirbeau, *Bruxelles*, Heureux qui comme..., Magellan & Cie, σ. 96.

¹¹ Ch. Lachièze, *Droit du Tourisme*, LexisNexis 2014, σ. 24.

¹² Δ. Μυλωνόπουλος, *Τουριστικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σ. 5.

Vitesse) τέθηκε σε λειτουργία στη Γαλλία το 1981, ενώνοντας το Παρίσι με τη Λυών¹³. Εξάλλου, η Γαλλία είναι η πρώτη χώρα στην Ευρώπη που έχει θέσει, πρόσφατα, σε δοκιμή τραίνο υψηλής ταχύτητας με μαγνητική αιώρηση.

Η έννοια του χωρο-χρόνου έχει γίνει πολύ σημαντική στην τουριστική ροή και κατ' επέκταση επέτρεψε την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου για τουριστική δραστηριότητα, επειδή η ανάπτυξη της τεχνολογίας των μέσων μεταφοράς επιτρέπει σήμερα την κάλυψη οποιασδήποτε απόστασης. Εν κατακλείδι, τέσσερα είναι τα στοιχεία που σωρευτικά συνδράμουν στο χαρακτηρισμό μίας μετακίνησης ως τουριστικής, δηλαδή η μετακίνηση από τον τόπο προέλευσης σε εκείνον του προορισμού, η ελεύθερη επιλογή, ο ελεύθερος χρόνος και η αναψυχή¹⁴.

6. Ο Παγκόσμιος Κώδικας Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έχει θεσπίσει από το 1999 το σημαντικότερο κείμενο τουριστικής δεοντολογίας διεθνώς, τον Παγκόσμιο Κώδικα Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό, στοχεύοντας στην προώθηση ενός υπεύθυνου, βιώσιμου και παγκοσμίως προσιτού τουρισμού¹⁵. Ενθαρρύνει την εφαρμογή του Κώδικα προκειμένου να μεγιστοποιηθούν οι κοινωνικοοικονομικές θετικές επιπτώσεις του τουρισμού περιορίζοντας στο ελάχιστο τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του.

Ειδικότερα, στον Κώδικα, ο οποίος αποτελείται από ένα Προοίμιο και 10 άρθρα, υιοθετούνται οι εξής 10 αρχές¹⁶:

- 1. Η συμβολή του τουρισμού στην αμοιβαία κατανόηση και το σεβασμό ανάμεσα στους λαούς και τις κοινωνίες*

Η κατανόηση και η προώθηση των κοινών ηθικών αξιών της ανθρωπότητας, υπό το πρίσμα της ανεκτικότητας και του σεβασμού για τις διαφορές στις θρησκευτικές,

¹³ R. Davidson, *Tourism*, Second Edition, Longman 1993, σ. 55

¹⁴ Δ. Μυλωνόπουλος, *Τουριστικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σ. 5.

¹⁵ <http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/greece.pdf>.

¹⁶ Κ. Χατζηκωνσταντίνου, *Δίκαιο και Δεοντολογία των οργανωμένων ταξιδιών και των συνδεδεμένων ταξιδιωτικών διακανονισμών*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο 2015 (Διπλωματική Εργασία), σσ. 29-31.

φιλοσοφικές και ηθικές πεποιθήσεις, αποτελούν ταυτόχρονα τις βάσεις και τις συνέπειες του υπεύθυνου τουρισμού. Οι κύριοι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και οι ίδιοι οι τουρίστες πρέπει να τηρούν τις κοινωνικές και πολιτιστικές παραδόσεις και πρακτικές όλων των λαών, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτήτων και των γηγενών πληθυσμών, και να αναγνωρίζουν την αξία τους. Οι τουρίστες και οι επισκέπτες πρέπει να απέχουν από κάθε διακίνηση παράνομων ναρκωτικών, όπλων, αρχαιολογικών ευρημάτων, προστατευόμενων ειδών και προϊόντων, όπως επίσης και ουσιών που είναι επικίνδυνες ή απαγορευμένες από τους εθνικούς κανονισμούς.

2. Ο τουρισμός ως ένα όχημα για την ατομική και τη συλλογική ολοκλήρωση

Ο τουρισμός, η δραστηριότητα που συνδέεται πιο συχνά με τη ξεκούραση και τη χαλάρωση, τον αθλητισμό και την πρόσβαση στον πολιτισμό και τη φύση, πρέπει να προγραμματίζεται και να υλοποιείται ως ένα προνομιακό μέσο για την ατομική και συλλογική ολοκλήρωση. Όταν εφαρμόζεται με ανοικτό πνεύμα αποτελεί ένα αναντικατάστατο παράγοντα αυτομόρφωσης, αμοιβαίας ανεκτικότητας και κατανόησης των θεμιτών διαφορών ανάμεσα στους λαούς και τους πολιτισμούς, αλλά επίσης και της διαφορετικότητάς τους.

3. Τουρισμός, ένας παράγοντας για βιώσιμη ανάπτυξη

Όλοι οι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να προασπίζουν το φυσικό περιβάλλον, με σκοπό την επίτευξη μίας υγιούς, συνεχούς και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης που θα αποβλέπει στην ικανοποίηση με δίκαιο τρόπο των αναγκών και των φιλοδοξιών της παρούσας και των μελλοντικών γενεών. Ο τουρισμός στη φύση και ο οικοτουρισμός αναγνωρίζονται ως σημαντικοί συντελεστές για τον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση του επιπέδου του τουρισμού, υπό τον όρο να σέβονται τη φυσική κληρονομιά και τους τοπικούς πληθυσμούς και να βρίσκονται σε αρμονία με τη φέρουσα ικανότητα των τοπίων.

4. Τουρισμός, ένας χρήστης της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας και ένας συντελεστής για την αναβάθμισή της

Σημαντική είναι η αναγνώριση των τουριστικών πόρων ως μέρους της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας, πράγμα που σημαίνει μία νομική παγκοσμιοποίηση του διαθέσιμου τουριστικού πλούτου και επομένως μία ιδιαίτερη νομική σχέση του

τουρίστα με τον τόπο τον οποίο επισκέπτεται και τα αξιοθέατα με τα οποία έρχεται σε επαφή. Αυτή η παρατήρηση ισχύει παρά την πρόβλεψη ότι οι κοινότητες των οποίων τις περιοχές αυτοί βρίσκονται, έχουν ειδικά δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντί τους, πράγμα που υποδηλώνει και ότι το δικαίωμα στο περιβάλλον δεν είναι μόνον δικαίωμα αλλά (όπως ορίζεται ρητά στο ισχύον Σύνταγμα της Πορτογαλίας) και καθήκον του καθενός. Εξάλλου, καθιερώνεται ο ανταποδοτικός χαρακτήρας του τουριστικού φαινομένου προς τα πολιτιστικά αγαθά για την αναβάθμισή τους. Αυτό μεθοδεύεται με την πρόβλεψη ότι οι οικονομικοί πόροι που προέρχονται από τις επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους και μνημεία πρέπει, τουλάχιστον εν μέρει, να χρησιμοποιούνται για τη συντήρηση, προστασία, ανάπτυξη και τον εξωραϊσμό αυτής της κληρονομιάς.

5. Τουρισμός, μια επωφελής δραστηριότητα για τις χώρες και τις κοινότητες υποδοχής

Οι τοπικοί πληθυσμοί πρέπει να απασχολούνται στις τουριστικές δραστηριότητες και να μετέχουν κατά τρόπο δίκαιο στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη που αυτές παράγουν και ειδικότερα στις άμεσες και έμμεσες θέσεις εργασίας που προκύπτουν από αυτές.

6. Υποχρεώσεις των φορέων του τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη

Οι επαγγελματίες του τουριστικού φορέα έχουν την υποχρέωση να παρέχουν στους τουρίστες αντικειμενικές και ειλικρινείς πληροφορίες για τους προορισμούς και τις συνθήκες ταξιδιού, φιλοξενίας και παραμονής, να δείχνουν ενδιαφέρον, σε συνεργασία με τις δημόσιες αρχές, για την προστασία και την ασφάλεια, την πρόληψη ατυχημάτων, την προστασία της υγείας και την ασφάλεια των τροφών αυτών που αναζητούν τις υπηρεσίες τους και να εξασφαλίζουν την ύπαρξη κατάλληλων συστημάτων ασφάλισης και βοήθειας, καθώς και να συμβάλλουν στην πολιτιστική και πνευματική ολοκλήρωση των τουριστών και να τους επιτρέπουν, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

7. Δικαίωμα στον τουρισμό

Διακηρύσσεται το οικουμενικό δικαίωμα στον τουρισμό, ως φυσική συνέπεια του δικαιώματος για ξεκούραση και αναψυχή, συμπεριλαμβανομένου του εύλογου περιορισμού των ωρών εργασίας και των αμειβόμενων περιοδικών διακοπών, όπως τις

εγγυάται το άρθρο 24 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το άρθρο 7.δ του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Η προοπτική της άμεσης και της προσωπικής πρόσβασης στην ανακάλυψη και την απόλαυση των τουριστικών πόρων του πλανήτη συνιστά ένα δικαίωμα ανοικτό για όλους τους κατοίκους του κόσμου, πράγμα που υποδηλώνει μία παγκοσμιοποίηση του δικαιώματος στον τουρισμό, ιδίως στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (τουρισμός της ανακάλυψης – εξερεύνησης). Ο κοινωνικός τουρισμός και ειδικότερα ο ομαδικός τουρισμός που διευκολύνει την ευρύτερη πρόσβαση στην ξεκούραση, τα ταξίδια και τις διακοπές, πρέπει να αναπτυχθεί με την υποστήριξη των δημοσίων αρχών. ‘Αλλωστε, το δικαίωμα στον τουρισμό είναι αλληλένδετο με την θεμελιώδη αρχή του κοινωνικού κράτους (ρητά καθιερωμένη στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ’ του ισχύοντος ελληνικού Συντάγματος). Ειδικότερα, ορίζεται ότι ο οικογενειακός, νεανικός, φοιτητικός τουρισμός, ο τουρισμός της τρίτης ηλικίας, όπως επίσης και ο τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες, θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να διευκολύνεται.

8. Η ελευθερία της τουριστικής διακίνησης

Οι τουρίστες και οι επισκέπτες πρέπει να επωφελούνται, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες, από την ελευθερία των μετακινήσεων εντός των χωρών τους και από το ένα κράτος στο άλλο, σε συμφωνία με το άρθρο 13 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

9. Δικαιώματα των εργαζομένων και των επιχειρηματιών στην τουριστική βιομηχανία

Τα θεμελιώδη δικαιώματα των μισθωτών και των αυτοαπασχολουμένων εργαζομένων στην τουριστική βιομηχανία και τις συναφείς δραστηριότητες, πρέπει να διασφαλίζονται υπό την εποπτεία των εθνικών και τοπικών διοικητικών αρχών. Αυτό έχουν το δικαίωμα και το καθήκον, δηλαδή ένα λειτουργικό δικαίωμα σαν την προαναφερθείσα νομική σχέση των τοπικών κοινοτήτων προς τους τουριστικούς πόρους, να αποκτήσουν κατάλληλη αρχική και συνεχή εκπαίδευση και θα πρέπει να έχουν επαρκή κοινωνική προστασία. Η εργασιακή ανασφάλεια θα πρέπει να περιορίζεται, όσο είναι δυνατόν.

10. Εφαρμογή των αρχών του Παγκόσμιου Κώδικα Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό

Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς στην τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να συνεργάζονται για την εφαρμογή αυτών των αρχών και να επιβλέπουν την αποτελεσματική υλοποίησή τους. Οι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης οφείλουν να εκδηλώνουν την πρόθεσή τους να παραπέμπουν για διακανονισμό οποιεσδήποτε διαφορές τους που αφορούν στην εφαρμογή ή την ερμηνεία του Κώδικα αυτού, σε έναν αμερόληπτο τρίτο φορέα, γνωστό ως Παγκόσμια Επιτροπή για τις Τουριστικές Ηθικές Αρχές.

Εξάλλου, επισημαίνεται ότι από το 2006 ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός «Ethical Traveler» εκδίδει τακτικά μία λίστα με τις πιο ηθικές χώρες του πλανήτη, βασιζόμενος σε κριτήρια όπως η προστασία του περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η κοινωνική ευημερία, για να ενθαρρύνει τους ενδιαφερομένους να είναι πιο προσεκτικοί στις ταξιδιωτικές τους επιλογές και να αντιληφθούν το μέγεθος του αντίκτυπου που έχει ο τουρισμός στις πιο ηθικές χώρες.

7. Ο αειφόρος τουρισμός στο διεθνές θεσμικό πλαίσιο

Επισημαίνεται ότι από την κινητικότητα στο διεθνές θεσμικό πλαίσιο (π.χ. Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό, γνωστός ως ΟΥΝΕΣΚΟ, κ.ά.) έχει πρόσφατα απορреύσει η έννοια του αειφόρου ή βιώσιμου τουρισμού, στον αντίποδα του κατεστημένου του μαζικού τουρισμού και στο πλαίσιο της αγωνιώδους προσπάθειας της διεθνούς κοινότητας για αειφόρο προσέγγιση του περιβάλλοντος¹⁷. Ως βιώσιμος τουρισμός νοείται η επίτευξη του συνδυασμού του αριθμού και του τύπου των επισκεπτών με τις ενέργειες των τουριστικών επιχειρήσεων σε έναν τόπο προορισμού που να μπορούν να συνεχισθούν στο μέλλον χωρίς να βλάπτουν την ποιότητα του περιβάλλοντος. Ακριβέστερα, από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού το 1988 διατυπώθηκε ο εξής ορισμός:

«Ο βιώσιμος τουρισμός ικανοποιεί τις ανάγκες των τουριστών και των προορισμών του παρόντος, ενώ παράλληλα προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τρόπο ώστε να μπορούν να ικανοποιηθούν οι

¹⁷ Δ. Μυλωνόπουλος, *Τουριστικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σσ. 5-6.

οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να διατηρούνται η πολιτισμική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιοποικιλότητα και τα συστήματα που υποστηρίζουν τη ζωή».

Στο πλαίσιο αυτό, νέες εναλλακτικές δραστηριότητες και μορφές τουρισμού, πιο προσεκτικές, ευγενικές ή ήπιες, κατακτούν ολοένα και περισσότερο έδαφος, χωρίς να υποκαθιστούν το μαζικό τουρισμό, αλλά δρώντας συμπληρωματικά προς αυτόν και συμβάλλοντας, κατά κύριο λόγο, στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των περιοχών της υπαίθρου¹⁸. Αρκετοί τουρίστες αναζητούν ένα εναλλακτικό μοντέλο διακοπών κοντά στο φυσικό τοπίο, εκδηλώνοντας το «τουριστικό σύμπλεγμα του Ανταίου», λόγω της επιθυμίας τους να έρθουν σε επαφή με τη φύση και να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με αυτή. Ο Ανταίος ήταν ένας γίγαντας που νικούσε κάθε αντίπαλό του στην πάλη, αντλώντας δύναμη από την επαφή του με τη γη. Ηττήθηκε και σκοτώθηκε κατά την πάλη του με τον Ηρακλή, ο οποίος τον κράτησε ψηλά έτσι ώστε να μην ακουμπά στο έδαφος. Ο μύθος αυτός συμβολίζει την άρρηκτη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και την «αναγέννηση» που προσφέρει η επαφή του με αυτό.

8. Ο ΟΟΣΑ

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, γνωστός ως ΟΟΣΑ, ιδρύθηκε το 1960 κατά τη διάρκεια ενός Συνεδρίου, από χώρες της Δυτικής Ευρώπης, τον Καναδά, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, και εδρεύει στο Παρίσι. Αυτός ο διεθνής οργανισμός αποσκοπεί να βοηθήσει την ανάπτυξη και συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών καθώς επίσης και τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας¹⁹. Στο εσωτερικό του λειτουργεί και η Επιτροπή Τουρισμού, ως χώρος στοχασμού και ανταλλαγών²⁰. Οι εργασίες της αφορούν την ανάλυση των εθνικών πολιτικών του τουρισμού και τη βελτίωση της γνώσης του τομέα του τουρισμού και των κοινωνικοοικονομικών του αντικτύπων. Το όργανο αυτό εκδίδει κάθε χρόνο την έκθεσή του, με τίτλο «Η Πολιτική του Τουρισμού και ο Διεθνής Τουρισμός στις Χώρες

¹⁸ Κ. Αποστολόπουλος, Δ. Σδράλη, *Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός Υπαίθρου. Θεωρητική Προσέγγιση και Εφαρμογές*, Ελληνοεκδοτική Αθήνα 2009, σσ. 7, 37-38.

¹⁹ Μ. Λογοθέτης, *Δίκαιο της Τουριστικής Βιομηχανίας*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σ. 321.

²⁰ Ch. Lachièze, *Droit du Tourisme*, LexisNexis 2014, σ. 24-25.

του ΟΟΣΑ» και έχει κυρίως συμβάλει με άλλους διεθνείς οργανισμούς, ιδίως τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εργασίας, στην επεξεργασία συστάσεων που αφορούν το δορυφόρο λογαριασμό του τουρισμού. Πρόκειται για ένα στατιστικό εργαλείο που επιτρέπει τη μέτρηση του βάρους του τουρισμού στην οικονομία κάθε κράτους. Σήμερα, ολοένα και περισσότερα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ επεξεργάζονται ένα λογαριασμό δορυφόρο του τουρισμού.

Σε κάθε περίπτωση, ο ΟΟΣΑ έχει δημιουργήσει και ένα θυγατρικό του οργανισμό, τον Οργανισμό Πυρηνικής Ενέργειας, ο οποίος είναι ειδικευμένος στην προσέγγιση του φαινομένου της πυρηνικής ενέργειας, η οποία κατά κάποιους αποτελεί μία από τις διαθέσιμες λύσεις στο οικολογικό πρόβλημα. Ωστόσο, πρόκειται για μία πεπερασμένη (δηλαδή μη ανανεώσιμη) μορφή η οποία πέραν των άλλων μπορεί να προκαλέσει σημαντική βλάβη στο περιβάλλον και στη δημόσια υγεία, επομένως και στην τουριστική ανάπτυξη, όπως πρόσφατα διαφάνηκε με την καταστροφή στην Ιαπωνία.

9. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, στη συνέχεια η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη²¹. Αυτό οφείλεται, από τη μια πλευρά, στην εγκάρσια (δηλαδή κάθετη) φύση του τουρισμού, ο οποίος επομένως επηρεάζεται από ένα μεγάλο αριθμό κοινών πολιτικών. Παράδειγμα αποτελούν οι οδηγίες για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως η Οδηγία 76/160 για την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης. Από την άλλη πλευρά, έχουν υιοθετηθεί σημαντικά κείμενα που αφορούν ειδικά τον τουρισμό. Κυρίως επισημαίνονται η σύσταση 86/666/ΕΟΚ σχετική με την προτυποποίηση των κύριων πληροφοριών που αφορούν τα ξενοδοχεία, και η Οδηγία 90/314/ΕΟΚ για τα οργανωμένα ταξίδια. Η Οδηγία αυτή δημιούργησε πολύτιμα δικαιώματα για τους ταξιδιώτες που αναζητούσαν οργανωμένες διακοπές (π.χ. αξίωση οικονομικής προστασίας του πελάτη έναντι της πτώχευσης του τουριστικού διοργανωτή) αλλά η ανάπτυξη του φαινομένου των συμβάσεων με τη χρήση του Διαδικτύου κατέστησε την Οδηγία αναχρονιστική σε κάποια έκταση. Μετά από μακρόσυρτη διαδικασία, η Οδηγία αυτή αναθεωρήθηκε το 2015 με νεότερη.

²¹ Ch. Lachièze, *Droit du Tourisme*, LexisNexis 2014, σ. 24.

Εξάλλου, διάφορα προγράμματα και άλλα σχέδια δράσης που στοχεύουν στην ενθάρρυνση της τουριστικής ανάπτυξης έχουν τεθεί σε εφαρμογή από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και μετά της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αυξανόμενη σπουδαιότητα της τουριστικής βιομηχανίας στον κοινοτικό χώρο αντανακλάται από το γεγονός της αναφοράς του τουρισμού για πρώτη φορά στις κοινοτικές συνθήκες, στο κείμενο της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (δηλαδή της συνθήκης του Μάαστριχτ), το 1992²². Όσον αφορά ειδικότερα την ισχύουσα συνθήκη της Λισαβόνας, αυτή πρωτοτυπεί έναντι της ενοποιημένης απόδοσης της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στην οποία είχαν ενσωματωθεί οι τροποποιήσεις που επήλθαν με τη Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001. Στην ενοποιημένη απόδοση γινόταν μνεία του τουρισμού χωρίς να αφιερώνονται ειδικές διατάξεις σε αυτόν. Η Συνθήκη της Λισαβόνας περιλαμβάνει τον Τίτλο XXI που επιγράφεται «Τουρισμός», οπότε προκύπτει μία μορφή αναγνώρισης του τουρισμού ως ύλης ικανής να συμβάλει στους μεγάλους στόχους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Ωστόσο, ο τουρισμός παραμένει αρμοδιότητα των κρατών μελών και η σχετική δραστηριότητα της Ενώσεως δεν έρχεται παρά ως στήριγμα εκείνης των κρατών. Η παράγραφος 1 του νέου άρθρου 176 Β (του Τίτλου XXI) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει ότι *«Η Ένωση συμπληρώνει τη δράση των Κρατών μελών στον τομέα του τουρισμού, ιδίως με την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της Ένωσης στον τομέα αυτόν. Προς τούτο, η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο: α) να ενθαρρύνει τη δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη επιχειρήσεων στον εν λόγω τομέα, β) να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών, ιδίως με την ανταλλαγή ορθών πρακτικών»*. Τέλος, κατά την παράγραφο 2, *«Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας κατά τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, θεσπίζουν ειδικά μέτρα για τη συμπλήρωση των δράσεων τις οποίες διεξάγουν τα κράτη μέλη προκειμένου να πραγματοποιήσουν τους στόχους του παρόντος άρθρου, αποκλεισμένης οιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών»*.

Η συμπερίληψη μίας ρύθμισης για τον τουρισμό στη Συνθήκη της Λισαβόνας καθιστά δυνατή τη θέσπιση ενός συνεκτικού πλαισίου δράσης, στο οποίο μπορούν να

²² Π. Διονυσοπούλου, *Ευρωπαϊκή Τουριστική Πολιτική Η δυνατότητα διαμόρφωσής της στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2012, σ. 49.

διενεργούνται δράσεις ευρωπαϊκής ή πολυεθνικής διάστασης, με βάση την αρχή της επικουρικότητας που ορίζεται στην ίδια Συνθήκη²³.

10. Τουριστικά καταλύματα

Ως τουριστικά καταλύματα, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 2160/1993 (όπως και με τον ισχύοντα για αυτό το θέμα Ν. 4276/2014), ορίζονται οι τουριστικές επιχειρήσεις οι οποίες υποδέχονται τουρίστες και παρέχουν σε αυτούς διαμονή και άλλες συναφείς προς τη διαμονή υπηρεσίες, όπως εστίαση, ψυχαγωγία, αναψυχή, άθληση. Τα τουριστικά καταλύματα κατά το νόμο αυτόν διακρίνονταν σε ξενοδοχειακά καταλύματα κύρια και μη. Κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα ήταν:

- α) Ξενοδοχεία (κλασικού τύπου),
- β) Ξενοδοχεία τύπου Μοτέλ,
- γ) Ξενοδοχεία τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων,
- δ) Ξενοδοχεία κλασικού τύπου και επιπλωμένων διαμερισμάτων και
- ε) Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις με ή χωρίς οικίσκους (Κάμπινγκ), οι οποίες προστέθηκαν στα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα με το άρθρο 35 παρ.2 του Ν. 3498/2006 «Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις», ενώ μέχρι τότε εντάσσονταν στα μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα.

Τα μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα διακρίνονταν σε:

- α) Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις ή κατοικίες,
- β) Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε συγκρότημα μέχρι 10 δωματίων και
- γ) Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα²⁴

²³ Π. Διονυσοπούλου, *Ευρωπαϊκή Τουριστική Πολιτική Η δυνατότητα διαμόρφωσής της στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2012, σ. 210.

²⁴ Δ. Μυλωνόπουλος, *Τουριστικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 163.

11. Ταξινόμηση των κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατά το Ν. 4276/2014

Με βάση τον προαναφερθέντα Ν. 4276/2014, τα κύρια τουριστικά καταλύματα διακρίνονται πλέον ως εξής:

1.1 Ξενοδοχεία: Τα ξενοδοχεία είναι εγκαταστάσεις διαμονής που διαθέτουν χώρους διανυκτέρευσης σε δωμάτια ή σε διαμερίσματα ενός ή δύο ή περισσότερων χώρων με λουτρό, κοινόχρηστους χώρους υποδοχής, παραμονής των πελατών και αίθουσα παροχής τουλάχιστον πρωινού γεύματος.

1.2 Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις (camping): Οι οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις είναι κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα, υπαίθρια, με ή χωρίς οικίσκους, στα οποία παρέχεται η δυνατότητα διαμονής, εστίασης και αναψυχής τουριστών που διαθέτουν ή όχι δικά τους κατασκηνωτικά και μεταφορικά μέσα, όπως συρόμενα ή αυτοκινούμενα τροχόσπιτα, ρυμουλκούμενα ή ημιρυμουλκούμενα τροχόσπιτα, σκηνές, τροχοσκηνές ή σκηνές επί της οροφής οχημάτων, τουριστικά λεωφορεία διαμορφωμένα με κοιτώνες (hotel bus) και τουριστικά λεωφορεία με συρόμενα οχήματα με κοιτώνες (rotel hotel).

1.3 Ξενώνες φιλοξενίας νέων: Ξενώνες φιλοξενίας νέων είναι κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα τα οποία ευρίσκονται εντός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων και οικισμών.

Επιτρέπεται η μετατροπή υφιστάμενων ξενοδοχειακών καταλυμάτων της υποπερίπτωσης 1.1 (ξενοδοχείων κλασικού τύπου) της περίπτωσης α της παραγράφου 1 ή πολυώροφων οικοδομών σε ξενώνες φιλοξενίας νέων, εφόσον πληρούν τις σχετικές νόμιμες τεχνικές και λειτουργικές προδιαγραφές.

1.4. Σύνθετα τουριστικά καταλύματα: Σύνθετα τουριστικά καταλύματα είναι τα ξενοδοχειακά καταλύματα της υποπερίπτωσης 1.1 (ξενοδοχεία κλασικού τύπου) της περίπτωσης α που ανεγείρονται σε συνδυασμό: α) με τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (της υποπερίπτωσης 1.2 της περίπτωσης β) και β) με εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής. Για την ίδρυση και λειτουργία των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 8 και 9 του ν. 4002/2011. Για την εφαρμογή του νόμου αυτού ως εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής νοούνται συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, κέντρα θαλασσοθεραπείας, τουριστικοί λιμένες, χιονοδρομικά κέντρα, θεματικά πάρκα, Κέντρα Προπονητικού Αθλητικού Τουρισμού,

υδατοθεραπευτήρια, καθώς και οι εξής εγκαταστάσεις ειδικών μορφών τουρισμού: μονάδες ιαματικής θεραπείας, κέντρα ιαματικού τουρισμού – θερμαλισμού, κέντρα αναζωογόνησης, κέντρα ευεξίας και αισθητικής και κέντρα καταδυτικού τουρισμού. Με απόφαση του Υπουργείου Τουρισμού δύνανται να προσδιορίζονται και άλλα είδη τουριστικών επιχειρήσεων ή εγκαταστάσεων ως εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, που αποτελούν τμήμα των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων.

Εε. *Ξενοδοχεία συνιδιοκτησίας (condo hotels)*: Είναι ξενοδοχειακά καταλύματα κλασικού τύπου (της υποπερίπτωσης αα' της περίπτωσης α'), κατηγορίας 3 ή 4 ή 5 αστέρων εντός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων και εντός ορίων οικισμών προ του 1923 ή κάτω των 2.000 κατοίκων, επί των οποίων, με τη μορφή δωματίων ή διαμερισμάτων επιτρέπεται η σύσταση οριζοντίων και καθέτων ιδιοκτησιών και η σύσταση ή μεταβίβαση ενοχικών και εμπράγματων δικαιωμάτων σε τρίτους. Η μακροχρόνια μίσθωση συνομολογείται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 10 ετών.

Στστ. *Ξενοδοχειακά τουριστικά καταλύματα εντός παραδοσιακών κτισμάτων, που προβλέπονται στο Π.Δ. 33/1979.*

12. Τουριστικά καταλύματα εντός παραδοσιακών κτισμάτων

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ΠΔ 33/1979 «Περί τουριστικών καταλυμάτων εντός παραδοσιακών κτισμάτων» ο Γενικός Γραμματέας του Ε.Ο.Τ. με απόφασή του μπορεί να χορηγεί άδεια λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων μέσα σε παραδοσιακά κτίσματα. Τα παραδοσιακά κτίσματα, είτε πρόκειται για συγκρότημα κτιρίων, είτε πρόκειται για ένα κτίριο, είναι δυνατό να βρίσκονται σε παραδοσιακούς οικισμούς, διατηρητέους ή μη, ή να είναι μεμονωμένα. Ο αρχιτεκτονικός τους χαρακτήρας πρέπει να συνάδει με μια από τις παραδόσεις που συναντώνται σε διάφορες περιοχές της χώρας. Στην περίπτωση που ο αρχιτεκτονικός χαρακτήρας του κτηρίου δεν είναι συνήθης στην Ελλάδα, το κτήριο πρέπει να ανακηρυχθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο ή οίκημα που απαιτεί ειδική κρατική προστασία. Τα καταλύματα αυτά είναι δυνατόν να έχουν οποιαδήποτε λειτουργική μορφή ξενοδοχειακής επιχείρησης, δηλαδή ξενοδοχείου, ξενώνα, επιπλωμένων διαμερισμάτων κ.λπ. ή συνδυασμό των μορφών αυτών.

Το 1994 με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Ε.Ο.Τ. (αρ. 532249/ της 27^{ης} Ιουλίου 1994) «Κατάταξη παραδοσιακών ξενώνων», εξαιρέθηκαν οι παραδοσιακοί ξενώνες από την κατάταξη στη μορφή των ξενοδοχείων κλασσικού τύπου και εντάχθηκαν στη μορφή των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής με κατηγορία «Παραδοσιακά καταλύματα» και διακρινόμενα σε τάξεις ΑΑ', Α' και Β', ανάλογα με τα προσόντα τους. Στην απόφαση αυτή επισημαίνεται ότι διατηρείται η ισχύς των προδιαγραφών του Ε.Ο.Τ. και των διατάξεων του ΠΔ 33/ 1979.

Προφανώς προκύπτει ότι μετά την εφαρμογή του ΠΔ 33/1979 και μέχρι την έκδοση της παραπάνω απόφασης, η συνηθέστερη μορφή ξενοδοχειακής επιχείρησης με την οποία λειτουργούσαν τα παραδοσιακά κτίσματα ήταν ο ξενώνας και γι' αυτό στην απόφαση χρησιμοποιείται ο όρος «παραδοσιακοί ξενώνες». Όμως με το άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 2160/1993 οι ξενώνες καταργήθηκαν και η αντίστοιχη κατηγορία καταλύματος εντάχθηκε στα ξενοδοχεία κλασσικού τύπου. Έτσι προέκυψε η ανάγκη κάλυψης του νομοθετικού κενού με τη συγκεκριμένη απόφαση Γενικού Γραμματέα Ε.Ο.Τ. που παραδόξως και ενδεχομένως με κακή ερμηνεία των διατάξεων του Ν. 2160/1993 (άρθρο 2 παρ. 1, 7 και 8) εντάσσει τα παραδοσιακά καταλύματα στις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής.

Για τη χορήγηση του Ειδικού Σήματος Λειτουργίας (Ε.Σ.Λ.) τουριστικού καταλύματος που λειτουργεί μέσα σε παραδοσιακό κτίσμα απαιτείται η προηγούμενη έγκριση του Ε.Ο.Τ.. Η έγκριση αφορά την καταλληλότητα του κτιρίου και την αρχιτεκτονική μελέτη για τη στερέωση, ή την επισκευή ή την συντήρηση του και τη μετατροπή του σε τουριστική εγκατάσταση.

Τα κριτήρια για την έγκριση της καταλληλότητας του κτιρίου είναι ενδεικτικά (με δυνατότητα να λαμβάνονται κατά περίπτωση υπόψη και άλλα): α) το αξιόλογο του κτιρίου από αρχιτεκτονική σκοπιά, β) η σκοπιμότητα της δημιουργίας της συγκεκριμένης του εγκατάστασης στη συγκεκριμένη περιοχή, γ) η ύπαρξη σχετικής πρόβλεψης στο εκάστοτε ισχύον πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης, δ) η σκοπιμότητα διάσωσης του κτηρίου με τη μετατροπή του σε τουριστική εγκατάσταση σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες δυνατότητες διάσωσής του με άλλη μη τουριστική εγκατάσταση σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες δυνατότητες διάσωσής του για άλλη μη τουριστική χρήση, ε) οι ανάγκες της ανάπτυξης της περιφέρειας και στ) η βιωσιμότητα της τουριστικής εγκατάστασης που θα ιδρυθεί.

Για την έγκριση της αρχιτεκτονικής μελέτης δεν τίθεται συγκεκριμένες προδιαγραφές. Πρέπει όμως να προβλέπεται η ύπαρξη στοιχειωδών σύγχρονων ανέσεων, με τη δημιουργία των σχετικών εγκαταστάσεων, δηλαδή λουτρών, W.C., ηλεκτρισμού, ύδρευσης, αποχέτευσης, τηλεφωνικής σύνδεσης, όπου το επιτρέπουν οι συνθήκες, σε αριθμό και εξοπλισμό. Επιπρόσθετα πρέπει να υπάρχουν τα αναγκαία μέσα πυρασφάλειας.

Εξάλλου, πριν από τη χορήγηση του Ε.Σ.Α. απαιτείται η έγκριση από τον Ε.Ο.Τ. της επίπλωσης και του λοιπού κινητού εξοπλισμού του καταλύματος. Η επίπλωση πρέπει να ταιριάζει στο κτίριο και την εσωτερική του διαμόρφωση, και να αποτελείται κατά προτίμηση από αυθεντικά στοιχεία ή να είναι απομίμηση των τοπικών στοιχείων που παραδοσιακά χρησιμοποιούνται ή από άλλα στοιχεία, που δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον από ιστορική και αισθητική άποψη. Ο Ε.Ο.Τ. πριν από την έγκριση, μπορεί να δίνει εγγραφές ή προφορικές οδηγίες ή να απαιτεί την προσθήκη, στον κινητό εξοπλισμό, στοιχείων, τα οποία χωρίς να θίγουν την εσωτερική αρχιτεκτονική του κτηρίου, κρίνονται απαραίτητα από τη μορφή και το επίπεδο της τουριστικής εγκατάστασης.

Για τη διαπίστωση της πιστής εφαρμογής των μελετών που εγκρίθηκαν και της χρήσης της εγκεκριμένης επίπλωσης και του λοιπού κινητού εξοπλισμού γίνεται αυτοψία από τον Ε.Ο.Τ., πριν από τη χορήγηση του Ε.Σ.Α.

Στην περίπτωση που σε ένα παραδοσιακό κτίριο ή συγκρότημα κτιρίων πρόκειται να λειτουργήσουν τουριστικά καταλύματα με περισσότερες της μίας λειτουργικές μορφές (π.χ. ξενώνας και επιπλωμένα διαμερίσματα) το Ε.Σ.Α. εκδίδεται στην επικρατέστερη μορφή, με την προϋπόθεση ότι και οι άλλες μορφές λειτουργούν νόμιμα²⁵.

Επισημαίνεται ότι έχει παύσει ο Ε.Ο.Τ. να είναι αρμόδιος να παρέχει τα Ε.Σ.Α. για οποιοδήποτε τύπο τουριστικών καταλυμάτων, άρα και για τα τουριστικά καταλύματα εντός παραδοσιακών οικισμών, και αρμόδια είναι η υπηρεσία του Υπουργείου Τουρισμού.

Εξάλλου, ο Ν. 4276/2014, ο οποίος, όπως έχει επισημανθεί, συγκαταλέγει τα ξενοδοχειακά τουριστικά καταλύματα εντός παραδοσιακών οικισμών στην κατηγορία των κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων, προβλέπει ότι με απόφαση του Υπουργού

²⁵ Δ. Μυλωνόπουλος, *Τουριστικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, σ.168-170.

Τουρισμού καθορίζονται οι τεχνικές και λειτουργικές προδιαγραφές των τουριστικών καταλυμάτων εντός παραδοσιακών κτισμάτων, οι όροι και οι προϋποθέσεις λειτουργίας τους, τα απαραίτητα δικαιολογητικά, τα κριτήρια και η διαδικασία κατάταξής τους και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την ίδρυση και λειτουργία αυτών.

13. Ταξινόμηση των μη κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατά το Ν. 4276/2014

Ο Ν. 4276/2014 προβλέπει, εκτός από την κατηγορία των κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων, και μία άλλη κατηγορία, των μη κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων, στην οποία μπορεί να υπάγεται ένα τουριστικό κατάλυμα. Οι κατηγορίες των μη κύριων είναι οι εξής:

Αα. Αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα – τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις (βίλες): Πρόκειται για μονοκατοικίες, επιφάνειας τουλάχιστον 80 τ.μ., που έχουν ανεξάρτητη εξωτερική προσπέλαση και παρουσιάζουν αυτοτέλεια οικοπέδου / γηπέδου και κτίσματος. Δομούνται με όρους δόμησης κατοικίας.

Ββ. Αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα – τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες: Αυτές οι μεμονωμένες ή σε συγκρότημα μονοκατοικίες, επιφάνειας τουλάχιστον 40 τ.μ. καθεμία, έχουν αυτοτέλεια λειτουργίας και ανεξάρτητη εξωτερική προσπέλαση. Δομούνται με όρους δόμησης κατοικίας.

Γγ. Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια – διαμερίσματα: Ως ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια – διαμερίσματα ορίζονται εγκαταστάσεις διαμονής που διαθέτουν χώρους διανυκτέρευσης σε δωμάτια ή και σε διαμερίσματα ενός ή δύο περισσότερων χώρων με λουτρό.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ Ι:

IUSTURISMO?

1. Τις βιτρίνες των νομικών βιβλιοπωλείων κοσμούν τα τελευταία χρόνια εγχειρίδια με τίτλο «Τουριστικό Δίκαιο», «Εισαγωγή στο Πολιτιστικό Δίκαιο» κ.ο.κ.
 - A. Περιγράψτε την παραγωγή των κανόνων για τον τουρισμό καθώς και των κανόνων για τον πολιτισμό με βάση το φαινόμενο αυτό.
 - B. Σχολιάστε την εναλλακτική διατύπωση ενός εγχειριδίου που θα επιγραφόταν «Δίκαιο του Τουρισμού» αντί «Τουριστικό Δίκαιο».
2. Μήπως οι βιτρίνες των νομικών βιβλιοπωλείων είναι ένας «μαγικός πίνακας» όσον αφορά την εικόνα ότι υπάρχει Τουριστικό Δίκαιο ως ένας αυτοτελής κλάδος του Δικαίου;
 - A. Αναπτύξτε τα επιχειρήματα περί μαγικής εικόνας.
 - B. *Audiat et altera pars*: Αναπτύξτε τα επιχειρήματα που έχει η *altera pars* (αντίκρουση των επιχειρημάτων περί μαγικής εικόνας).
3. A. Αναλύστε το ζήτημα αν έχει εφαρμοστεί και ισχύει στην ελληνική έννομη τάξη το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό, του 2013.
 - B. Υπάρχει «Κώδικας του Τουρισμού», στο συγκριτικό δίκαιο (σε έννομες τάξεις διαφόρων κρατών);
4. A. Αναλύστε τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού με έμφαση στην τουριστική δεοντολογία.
 - B. Αναλύστε τον αειφόρο τουρισμό στο διεθνές θεσμικό πλαίσιο.
5. A. Περιγράψτε και αναλύστε κριτικά το γεγονός ότι ο ΟΟΣΑ ασχολείται με την προσέγγιση του τουρισμού καθώς και της πυρηνικής ενέργειας.
 - B. Πώς το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζει τον τουρισμό;

ΟΔΗΓΙΕΣ

A. Αναπτύξτε αιτιολογημένα και τεκμηριωμένα κάθε ερώτημα και των 5 ισότιμων Ζητημάτων, παραθέτοντας Πίνακα Περιεχομένων, κυρίως θέμα διατεταγμένο σε ενότητες με τίτλους δηλωτικούς του περιεχομένου και με παραπομπές - υποσημειώσεις, Βιβλιογραφία. Το κυρίως θέμα της εργασίας να είναι της τάξεως των 2.500 – 3.000 λέξεων χωρίς να υπολογίζονται οι παραπομπές – υποσημειώσεις.

B. Η γραπτή εργασία αξιολόγησης μπορεί να εκπονηθεί και με αναφορά στο Θεσμικό πλαίσιο του πολιτισμού, οπότε απαιτείται συστηματική αναγωγή των ερωτημάτων για τον τουρισμό στον πολιτισμό, ιδίως όσον αφορά τους όρους «Πολιτιστικό Δίκαιο», «Δίκαιο του Πολιτισμού», «Κώδικας του Πολιτισμού», «Αειφόρος Πολιτισμικός Τουρισμός».

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ II:
IUSTURISMO MULTIPLE CHOICE TEST

1. Ο όρος «iusturismo» είναι συνώνυμος:
 - A. της νομοθεσίας για τον τουρισμό.
 - B. των δικαιωμάτων για τον τουρισμό.
 - Γ. του θεσμικού πλαισίου για τον τουρισμό.
 - Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.
2. Οι κανόνες δικαίου για τον τουρισμό:
 - A. προέρχονται από κλάδους όπως το εργατικό δίκαιο και το αστικό δίκαιο.
 - B. υπάγονται όλοι ή στο διοικητικό δίκαιο ή στο αστικό δίκαιο.
 - Γ. ανήκουν αποκλειστικά στο ποινικό δίκαιο.
 - Δ. είναι όλοι του ιδιωτικού δικαίου (αστικό δίκαιο, εμπορικό δίκαιο...).
3. Στα γαλλικά ο εν χρήσει όρος για το δικαιικό κλάδο του τουριστικού φαινομένου είναι:
 - A. «Δίκαιο του Τουρισμού».
 - B. «Τουριστικό Δίκαιο».
 - Γ. ισχύουν όλα τα παραπάνω.
 - Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.
4. Οι πιο περίοπτες νομοθετικές εξελίξεις, από το 2012 και μετά, σχετικές με τον τουρισμό στην ελληνική έννομη τάξη είναι:
 - A. του Εθνικού Πλαισίου για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη.
 - B. του Ειδικού Πλαισίου για το Χωροταξικό Σχεδιασμό, την Αειφόρο Ανάπτυξη για τον Τουρισμό και της θέσπισης του Ν. 4276/2014.
 - Γ. του Ειδικού Πλαισίου για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη για τον Τουρισμό.
 - Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.
5. Η ύπαρξη ενός Κώδικα του Τουριστικού Δικαίου σε μία εθνική έννομη τάξη:
 - A. δημιουργεί βεβαιότητα δικαίου.
 - B. διευκολύνει την εφαρμογή των νομοθετικών διατάξεων.
 - Γ. διευκολύνει τις συναλλαγές.
 - Δ. ισχύουν όλα τα παραπάνω.

6. Η Γαλλία:

A. έχει αποκτήσει κώδικα πολιτισμού, αλλά όχι και του τουρισμού.

B. έχει γίνει το πρώτο κράτος που απέκτησε τουριστικό κώδικα, με δεύτερο κράτος τη Γερμανία.

Γ. είναι το μοναδικό κράτος με τουριστικό κώδικα.

Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.

7. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, γνωστός ως ΟΟΣΑ, ιδρύθηκε:

A. το 1960 κατά τη διάρκεια ενός Συνεδρίου, από χώρες της Δυτικής Ευρώπης και εδρεύει στο Παρίσι.

B. το 1965 κατά τη διάρκεια ενός Συνεδρίου από τον Καναδά και τις ΗΠΑ και εδρεύει στην Καλιφόρνια.

Γ. το 1960 κατά τη διάρκεια ενός Συνεδρίου, από χώρες της Δυτικής Ευρώπης, τον Καναδά, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, και εδρεύει στο Παρίσι.

Δ. το 1965 κατά τη διάρκεια ενός Συνεδρίου, από χώρες της Δυτικής Ευρώπης και την Ιαπωνία και εδρεύει στο Μονπελιέ, όπου εδρεύει και ο Οργανισμός Πυρηνικής Ενέργειας.

8. Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και μετά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν θέσει σε εφαρμογή:

A. προγράμματα εναλλακτικού τουρισμού.

B. διάφορα προγράμματα και άλλα σχέδια δράσης που στοχεύουν στην ενθάρρυνση της τουριστικής ανάπτυξης.

Γ. ισχύουν όλα τα παραπάνω.

Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.

9. Με βάση τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ως στόχο:

A. να ενθαρρύνει τη δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη επιχειρήσεων στον τομέα του τουρισμού.

B. να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών, ιδίως με την ανταλλαγή ορθών πρακτικών.

Γ. ισχύουν όλα τα παραπάνω.

Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.

10. Στην άρνηση ύπαρξης ενός Τουριστικού Δικαίου οδηγεί:

A. η έλλειψη κανόνων αποκλειστικών για τον Τουρισμό.

B. η νομική αδυναμία εφαρμογής κανόνων σε όλες τις διαστάσεις του Τουρισμού.

Γ. ισχύουν όλα τα παραπάνω.

Δ. δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω.

ΛΥΣΗ

1. Δ

2. Α

3. Α

4. Β

5. Δ

6. Γ

7. Γ

8. Β

9. Γ

10. Γ